

Da, nije bilo konsenzusa. Ali, zašto bi *zadano* trebalo biti *isključenje*? Potom sam upitao g. Giscarda d'Estainga: "Zašto niste uvrstili *Invocatio Dei*, kada kažete kako vjerujete u Njega, a onda kazali: 'Ne mogu ga izostaviti, jer ne postoji odgovarajući konsenzus.'" Zašto bi zadani pojam trebao biti francuski *laïcité*, a ne njemačka vjera u odgovornost pred Bogom i čovjekom, Irska vjera u autoritet koji dolazi od Presvetoga Trojstva, ili pak nadasve sretno poljsko rješenje, koje priznaje i jedno i drugo.

Postoji još jedan razlog zbog čega to nije ušlo: europski *laïcité*, za razliku od američkoga sekularizma, ne znači jednostavno: "stvari stoje tako da ne vjerujem u Boga". To je također neka vrsta vjere. Riječ je o pravu neprijateljstvu spram religije, a u Europi to znači spram kršćanstva. Radi toga u svojoj knjizi nisam oklijevao govoriti o *Kristofobiji*³.

Postoji još jedan, ozbiljniji, element nutarnje borbe Europe oko toga pitanja. Ne bi li spominjanje kršćanstva ugrozilo sliku što je Europa ima o sebi kao društvu izgrađenu na toleranciji; novu, multikulturalnu društvu? Što je s građanima koji su muslimani? Što je s onima koji su židovi? Neće li se osjećati isključenima? Možda čak i ugroženima?

No, onkraj pitanja ustavnosti, postoji pomutnja glede *tolerancije*, *multikulturalizma* i *identiteta*. Tolerancija nije tek društvena praksa. To je stega duše, nadilaženje, prihvaćanje, odnosno, toleriranje nečega što u nekim vidovima niječe, ili proturječi.

Je li tolerancija reći: ne smijem suditi, pa stoga sve valja prihvatiti? Istinska tolerancija – kao stega duše, koja se opire sklonosti prislijevanja drugoga – može postojati jedino uz temeljno priznavanje određenih istina. A, stav 'sve može', podrazumijeva preziranje drugoga, a ne poštovanje spram njemu! Kako mogu poštovati identitet drugoga, ako ne poštujem vlastiti? I zašto bi se musliman ili židov, kao pripadnici vjerskih manjina, osjećali sigurno u društvu koje iz simbola svojega identiteta isključuje priznavanje vlastita vjerska identiteta? Ljudi u te zemlje dolaze djelomice i stoga što posjeduju tradiciju tolerancije, jer su, unatoč vlastitim tradicijama, spremne toplo primiti nekoga tko nije njihovim dionikom. Ne mogu istinski poštivati drugoga, ako ne poštujem sebe. A bogatstvo kršćanskoga naslijeđa valja itekako poštivati.

Mana je Europe neka vrsta amnezije, zaboravljanje vlastite kršćanske prošlosti.

A sada uzmimo incident s *Rocco Buttiglioneom*⁴. Upitan o homoseksualnosti, odgovorio je ovako: "Ako me pitate za osobno uvjerenje, smatram kako su takvi odnosi grješni. No, ako me pitate što ću poduzeti kao odbornik odgovoran za unutrašnja pitanja i sudstvo, provodit ću zakon i ustav Europe." Čak nije rekao "pogrešni", već je rekao "grješni", a to je vjerska kategorija. Ako niste vjernik, riječ "grieh" za vas nema nikakva značenja.

Zamislite, sada, da je Rocco Buttiglione židov: kao prvo, nitko mu to pitanje ne bi niti postavio. Kao drugo, da mu je pitanje postavljeno, i da je on tako odgovorio, svi bi to smatrali "uzornim" odgovorom: štuje tradiciju (što, kao zagovornici multikulturalnosti, prihvaćamo), i vjeran je ustavu. No, ako ste kršćanin, mogu vas izbaciti. To puno govori.

³ Kristofobija ili kristijanofobija: nerazumna mržnja spram kršćana, kršćanstva ili kršćanskih uvjerenja. Rađa verbalnim nasiljem, činovima mržnje ili diskriminacije prema kršćanima, pa čak i potajnim progonstvima i "građanskom smrću" (Ivan Pavao II, Lourdes, 1983.).

⁴ Rocco Buttiglione bio je izaslanik talijanske vlade, kao visoko upućeni odbornik Europske Komisije 2004. – 2009. Nakon višesatna ispitivanja od strane Europskoga Parlamenta, morao je dati ostavku radi svojih kršćanskih uvjerenja.